

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Szczecinie

LSZ-4101-005-01/2014

P/14/045

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Szczecinie

ul. Jacka Odrowąża 1, 71-420 Szczecin

T +48 91 831 39 00, F +48 91 831 39 66

lsz@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli.

Numer i tytuł kontroli	P/14/045 – Pomoc w usamodzielnianiu pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Szczecinie.
Kontrolerzy	Danuta Laskowska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 90517 z dnia 02.04.2014 r. Ewa Róg, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 90526 z dnia 08.04.2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-4)
Jednostka kontrolowana	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Koszalinie, ¹ ul. Monte Cassino 2, 75-412 Koszalin.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Bogumiła Szczepanik, Dyrektor MOPS w Koszalinie. (dowód: akta kontroli str. 5 - 6)

II. Ocena kontrolowanej działalności.

Ocena ogólna

Uzasadnienie oceny ogólnej

MOPS zgodnie² z przepisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej³ realizował zadania związane z usamodzielnianiem pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych w latach 2012 - 2013. Kontrola NIK stwierdziła, że jednostka kontrolowana w badanym zakresie prawidłowo:

- realizowała zadania dotyczące usamodzielniania wychowanków objętych pieczą zastępczą, w tym dokonywała wyboru formy pomocy, udzielała pomocy w opracowywaniu i realizacji indywidualnych programów usamodzielniania,
- opracowała i realizowała program rozwoju pieczy zastępczej, upowszechniała informacje o możliwościach korzystania ze świadczeń w ramach pieczy zastępczej w celu objęcia świadczeniami wszystkich spełniających warunki i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Uwagi NIK dotyczyły zbyt niskiego zainteresowania wychowanków formami pomocy na usamodzielnienie (poza pomocą na kontynuowanie nauki) oraz braku w MOPS udokumentowanego sposobu oceny wyników usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej (w tym mierników osiągnięcia celu) określonych w indywidualnych programach usamodzielniania.

¹ Zwany dalej „MOPS”, będący jednostką organizacyjną Gminy Miasto Koszalin, utworzoną w celu realizacji zadań własnych gminy i powiatu oraz zadań zleconych miastu przez administrację rządową.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie

³ Dz. U. z 2013 r. Nr 149, poz. 887, ze zm., zwanej dalej „ustawą o pieczy”

III. Opis ustalonego stanu faktycznego.

1. Realizacja zadań w zakresie usamodzielniania wychowanków, w tym form pomocy.

Opis stanu
faktycznego

1.1. Realizując zapis art. 76 ust. 4 pkt 15 *ustawy o pieczy* MOPS, jako organizator rodzinnej pieczy zastępczej przekazywał Radzie Miejskiej w Koszalinie, corocznie sprawozdanie ze swojej działalności.

W latach 2012 - 2013 na terenie miasta Koszalina (miasto na prawach powiatu) usamodzielnieniem objętych zostało 24 wychowanków, w tym 19 wychowanków z rodzin zastępczych oraz 5 wychowanków z placówek opiekuńczo – wychowawczych.

Osobom usamodzielnionym z rodzin zastępczych w kontrolowanym okresie przyznano świadczenia w kwocie ogółem 42.669,86 zł, a usamodzielnionym z placówek w kwocie 21.086,56 zł.

19 wychowankom z rodzin zastępczych oraz 5 wychowankom z placówek udzielona została pomoc na kontynuowanie nauki w kwocie łącznej 51.156,42 oraz 1 wychowankowi pomoc na usamodzielnienie 6.600 zł i pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej 3.000 zł.

Ponadto 2 wychowankom usamodzielnionym, którzy złożyli wniosek do MOPS w Koszalinie, tj. w miejscu zamieszkania przed umieszczeniem w pieczy zastępczej, przyznano pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej (po 1.500 zł).

W celu zapewnienia odpowiednich warunków mieszkaniowych w 2012 r. pobyt w mieszkaniu chronionym zapewniono 5 wychowankom z rodzin zastępczych oraz 1 wychowankowi z placówki opiekuńczo-wychowawczej, a w 2013 r. 4 wychowankom z rodzin zastępczych i 2 wychowankom z placówki.

(dowód: akta kontroli str. 7-8)

Na podstawie art. 240 ust. 3 *ustawy o pieczy zastępczej*, w latach 2012-2013 10 wychowankom, którym na podstawie dotychczasowych przepisów odmówiono prawa do pomocy na kontynuowanie nauki z powodu niespełnienia kryterium dochodowego, przyznano pomoc na kontynuowanie nauki w łącznej kwocie 27.175,50 zł.

(dowód: akta kontroli str. 9-12)

Wyjaśniając przyczyny nieprzyznania w latach 2012-2013 usamodzielnionym wychowankom pozostałych form pomocy wymienionych w art. 140 *ustawy o pieczy* Dyrektor MOPS Bogumiła Szczepanik podała, że na pozostałe formy pomocy nie zostały złożone wnioski przez osoby usamodzielniane.

(dowód: akta kontroli str. 13-15)

Z danych Działu Opieki Zastępczej MOPS wynikało, że przy tworzeniu budżetu przyjmowany był plan wydatków na poziomie wykonania roku poprzedniego, z uwzględnieniem wydanych decyzji będących w obrocie prawnym oraz planowanej liczby świadczeń na osoby, które rozpoczęły proces usamodzielniania tzn. na osoby, które wstępnie zgłaszają wolę rozpoczęcia procesu usamodzielniania, a także te, wobec których sporządzony i zatwierdzony został indywidualny program usamodzielniania. Gromadzenie informacji z zakresu usamodzielniania odbywało się z wyprzedzeniem czasowym umożliwiającym, zaplanowaniem środków finansowych na ten cel oraz przygotowanie procesu usamodzielniania wychowanka, w tym wyznaczenie opiekuna oraz sporządzenie indywidualnego programu usamodzielniania (zwanego dalej „IPU”) w terminach ustalonych w art. 145 ust. 2 i 4 *ustawy o pieczy*.

(dowód: akta kontroli str. 16-18)

W 2012 r. proces usamodzielniania mogło rozpocząć 27 wychowanków (uzyskali pełnoletność), z tego 15 planowało rozpocząć proces usamodzielniania, a faktycznie

rozpoczęło 10 wychowanków. W 2013 r. mogło rozpocząć proces usamodzielnienia 31 wychowanków, z tego 14 planowało i rozpoczęło proces usamodzielnienia.

(dowód: akta kontroli str. 19)

Pani Bogumiła Szczepanik - Dyrektora MOPS w wyjaśnieniach wskazała, że powody nie przystąpienia do usamodzielnienia wszystkich wychowanków, którzy ukończyli 18 lat były m. in. „Wprowadzenie z dniem 1 stycznia 2012 roku ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w odniesieniu do poprzednio obowiązujących przepisów prawa określonych ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, spowodowało m.in. zmiany w zakresie finansowania zarówno dzieci oraz pełnoletnich wychowanków w pieczy zastępczej, a także usamodzielnianych. Zgodnie z art. 82 ust.1 w/w rodzinie zastępczej, a także prowadzącemu rodzinny dom dziecka, po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności, przysługuje świadczenie o którym mowa w art. 80 ust. 1, oraz dodatki, o których mowa w art. 81, bez stosowania przepisów zawartych w art. 80 ust. 2 - 5. Powyższe powoduje, że małoletni, którzy osiągają pełnoletność, nie są zainteresowani rozpoczęciem procesu usamodzielnienia. Możliwość pozostania wychowanka na prawach rodziny zastępczej nawet do 25 roku życia, a przez to uzyskiwanie pełnej kwoty świadczenia przez rodzinę zastępczą, bądź prowadzącego rodzinny dom dziecka przyczynia się do spadku liczby osób opuszczających pieczę zastępczą.(-) Analizując przepisy prawa oraz decyzje podejmowane przez wychowanków pieczy zastępczej nasuwa się wniosek, iż w większości przypadków w/w będą pozostawali zarówno w rodzinnej, jak i instytucjonalnej pieczy zastępczej jako pełnoletni wychowankowie, z uwagi na korzystniejsze warunki finansowe. Równocześnie, na mocy art. 53, art. 61 oraz art. 95 ust. 3 pełnoletni wychowankowie pieczy zastępczej wliczani są do ilości osób, które mogą pozostawać pod opieką rodziców zastępczych, bądź dyrektorów placówek opiekuńczo – wychowawczych, co w konsekwencji może z czasem doprowadzić do sytuacji, iż w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, bądź placówce opiekuńczo - wychowawczej będzie przebywała znaczna liczba pełnoletnich osób, w odniesieniu do małoletnich, którzy z mocy ustawy z dnia 25 lutego 1964 roku Kodeks rodzinny i opiekuńczy wymagają pozostawania pod opieką osób dorosłych, a tym samym posiadania przedstawiciela ustawowego do reprezentowania jego interesów. Jednocześnie będzie rodziło to dodatkowe trudności w zabezpieczeniu miejsca w pieczy zastępczej dzieciom pozbawionym czasowo, bądź stale środowiska rodzinnego.

(dowód: akta kontroli str. 20-27)

1.2. W latach 2012- 2013 wszyscy wychowankowie, którzy opuścili pieczę zastępczą, złożyli wnioski o udzielenie świadczenia.

(dowód: akta kontroli str. 24)

Dyrektor MOPS dokonując oceny skuteczności przepisów ustawy o pieczy oraz udzielanej pomocy wychowankom usamodzielnianych podała, że: „(...)

- przy wyborze form pomocy dla usamodzielnianych bierze się pod uwagę aktualne potrzeby usamodzielnianego. Najbardziej skuteczną wydaje się pomoc pieniężna na zagospodarowanie oraz na usamodzielnienie, ponieważ jest najbardziej wymierna. Potrzeby osób usamodzielniających są znacznie wyższe niż ustawowe formy pomocy. Niska pomoc na kontynuację nauki nie wystarcza na samodzielne utrzymanie się i opłacenie mieszkania (stancji) oraz codzienne wydatki. Usamodzielniani w większości nie mają wsparcia ze strony rodziny biologicznej,
- znikoma część osób opuszczających pieczę zastępczą nie jest zainteresowana procesem usamodzielnienia. Obecnie młodzi chętnie pozostają jako pełnoletni

- wychowankowie rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo-wychowawczych ze względu na stabilizację finansową i mieszkaniową. Brak zainteresowania procesem usamodzielnienia wynika z braku perspektyw w kraju, a w szczególności wysoką stopą bezrobocia. Główne bariery związane z usamodzielnieniem to: brak dojrzałości usamodzielnianego, brak chęci do nauki, brak pracy, brak porozumienia z najbliższymi znaczącymi osobami, brak możliwości intelektualnych, brak chęci podjęcia nauki ze względu na niską ustawową pomoc,
- wydaje się, że większą wagę do wykształcenia wychowanków przykładają rodziny zastępcze. Placówki opiekuńczo – wychowawcze przykładają dużą wagę do przygotowania wychowanków do dorosłego i samodzielnego życia, jak i do uzyskania odpowiedniego wykształcenia. Poziom wykształcenia wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych zależy tylko i wyłącznie od predyspozycji i zdolności każdego z wychowanków indywidualnie. W realizowanych w latach 2012-2013 procesach usamodzielnienia, zjawiska patologiczne (aresztowania, pobyt w zakładzie karnym) nie występował,
 - w przypadku dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych zbyt długi pobyt w dysfunkcyjnych i patologicznych rodzinach biologicznych oraz nabyte złe nawyki w domu rodzinnym powodują nieodwracalne zmiany w funkcjonowaniu osób usamodzielnianych. W przypadku dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych brak wzorców właściwego funkcjonowania w środowisku biologicznym. Występujące zjawiska patologiczne, przemoc, brak zainteresowania ze strony rodziców mają wpływ na późniejsze funkcjonowanie usamodzielnienia, zwłaszcza w przypadku powrotów do środowiska biologicznego,
 - uregulowania prawne zapewniają kontakt usamodzielnianego z rodziną zastępczą z koordynatorem, którego rola sprowadza się do wspierania i doradztwa, a także pomocy w załatwieniu spraw formalnych np. ZBM. W zakresie zabezpieczenia odpowiednich warunków mieszkaniowych Miasto Koszalin posiada mieszkanie chronione, które zabezpiecza potrzeby usamodzielnianych wychowanków do czasu uzyskania samodzielnego lokali mieszkalny z zasobów gminy. Obecne Rozporządzenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 marca 2012 r. w sprawie mieszkań chronionych, spowoduje utrudnienia w realizacji powyższego wsparcia (standaryzacja). W zakresie wspierania usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej brak jest możliwości realizacji wniosków w zakresie zatrudnienia, gdyż nie jest to kompetencja MOPS.
 - współpraca z opiekunami usamodzielnienia układa się różnie, co spowodowane jest ich zamieszkaniem poza terenem Miasta Koszalina. Występuje deficyt osób o odpowiednich kwalifikacjach i kompetencjach do pełnienia funkcji opiekuna usamodzielnienia. Bywają problemy z pozyskaniem opiekuna procesu usamodzielnienia, w związku z tym pracownicy Ośrodka pełnią tę funkcję. Zdarza się, że osoby usamodzielniane chcą wybrać na opiekuna procesu usamodzielnienia osoby wywodzące się z rodzin biologicznych, które nie dają rękopami należytego wykonywania swoich zadań. Są to często środowiska patologiczne i osoby karane. Usamodzielniani opuszczający placówki o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej mają problemy z pozyskaniem opiekuna procesu usamodzielnienia, ponieważ pracownicy placówek niechętnie wyrażają zgodę na pełnienie tej funkcji, argumentując to brakiem kontaktów z wychowankami po opuszczeniu placówki. Osoby wskazywane ze środowiska biologicznego nie dają rękopami należytego wykonywania funkcji opiekuna. Wówczas zadania te przejmują pracownicy MOPS lub innych instytucji np. wychowawcy lub pedagodzy szkół, jednak usamodzielniani nie poczuwają się w

obowiązku utrzymywania kontaktu z opiekunem procesu usamodzielnienia, a tym samym, brak jest bieżącego monitoringu w zakresie realizacji IPU.

- *byli wychowankowie utrzymują w miarę potrzeb kontakt z pracownikami i specjalistami tutejszego Ośrodka. Każda osoba, która kończy proces usamodzielnienia sporządza ocenę końcową,*
- *należałoby zwrócić szczególną uwagę na zachowanie terminów wskazania opiekuna usamodzielnienia i sporządzenia indywidualnego programu usamodzielnienia oraz załączenie dokumentów umożliwiających ustalenie uprawnień do pomocy z tytułu usamodzielnienia. Wprowadzenie jednolitego wzoru IPU zapewne przyczyniłoby się do poniesienia jakości opracowywania tego dokumentu, szczególnie przez pracowników placówek z art. 88 ustawy o pomocy społecznej.*

(dowód: akta kontroli str. 29-30)

W celu zwiększenia reprezentatywności oceny skuteczności pomocy udzielanej wychowankom rodzin zastępczych - na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁴ (dalej: „ustawa o NIK”) zasięgnięto informacje w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Koszalinie, Białogardzie i Szczecinku. W informacjach tych dyrektorzy PCPR potwierdzili ocenę zawartą w wyżej opisanej ocenie Dyrektora MOPS.

(dowód: akta kontroli str. 31-55)

1.3. Usamodzielniony wychowanek z rodziny zastępczej bądź rodzinnego domu dziecka, wraz z opiekunem procesu usamodzielnienia pozyskiwali informacje na temat możliwości korzystania ze świadczeń związanych z usamodzielnieniem od koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej podczas wizyt w środowisku, ze stron internetowych www.mops.koszalin.pl i mops.koszalin.ibip.pl.

Informacje zamieszczone na stronach internetowych były wyczerpujące, aktualne dostosowane do obecnie obowiązujących przepisów ustawy o pieczy zastępczej. Pracownicy socjalni MOPS wysyłali do zainteresowanych niezbędne druki dot. wniosku o przydział świadczenia, wskazania opiekuna i IPU. Informacje dotyczące świadczeń w procesie usamodzielniania udzielane były przez pracowników socjalnych podczas posiedzeń zespołów ds. okresowej oceny sytuacji dziecka.

(dowód: akta kontroli str.17-18)

1.4. W 2012 r. na zadania związane z realizacją ustawy o pieczy, tj. świadczenia społeczne dla rodzin zastępczych (rozdział 85204 § 3110) wydatkowano ogółem 2.697.460,09 zł przy planowanych środkach w wysokości 2.822.100 zł (95,6%) i przyjętych w uchwale budżetowej na poziomie 2.890.100 zł.

Na finansowanie świadczeń związanych z usamodzielnieniem wydatkowano ogółem 264.119,23 zł, przy planowanych na ten cel środkach w wysokości 264.192,00 zł i przyjętych w uchwale budżetowej na poziomie 461.800 zł. W placówkach opiekuńczych (rozdział 85201 § 3110) wydatkowano ogółem 96.651,39 zł przy planowanych środkach w wysokości 110.900 zł (87,2%) i przyjętych w uchwale budżetowej na poziomie 107.900 zł.

(dowód: akta kontroli str. 56-64)

W 2013 r. na zadania związane z realizacją ustawy o pieczy, tj. świadczenia dla rodzin zastępczych (rozdział 85204 § 3110) wydatkowano ogółem 2.697.510,29 zł przy planowanych środkach w wysokości 2.742.644,00 zł (98,4%) i przyjętych w uchwale budżetowej na poziomie 2.890.000,00 zł.

Na finansowanie świadczeń związanych z usamodzielnieniem wydatkowano ogółem 274.691,13 zł, przy planowanych na ten cel środkach w wysokości

⁴ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 j.t. ze zm.

275.900 zł i przyjętych w uchwale budżetowej na poziomie 60.000 zł. W placówkach opiekuńczych (rozdział 85201 § 3110) wydatkowano ogółem 118.721,12 zł przy planowanych środkach w wysokości 122.900 zł (96,6%) i przyjętych w uchwale budżetowej na poziomie 120.000 zł.

(dowód: akta kontroli str. 65-73)

Środki wydatkowane na poszczególne formy pomocy określone w *ustawie o pieczy* dotyczących usamodzielnienia wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych w latach 2012- 2013 obrazuje poniższe zestawienie:

Wyszczególnienia	w złotych			
	Rodziny zastępcze		Placówki opiekuńcze	
	2012	2013	2012	2013
Pomoc na kontynuowanie nauki w tym:				
Środki ujęte w uchwale budżetowej	363.500	20.000	77.100	100.000
Środki planowane	221.592	218.100	82.300	83.624
Środki wydatkowane	221.585	217.027	81.035	83.183
Pomoc na usamodzielnienie pieniężna w tym:				
Środki ujęte w uchwale budżetowej	58.200	20.000	14.800	10.000
Środki planowane	31.300	29.720	14.800	29.276
Środki wydatkowane	31.293	29.646	11.529	26.364
Pomoc na zagospodarowanie rzeczowa w tym:				
Środki ujęte w uchwale budżetowej	40.000,	20.000	16.000	10.000
Środki planowane	11.300	28.080	13.800	10.000
Środki wydatkowane	11.242	28.018	4.087	9.174

(dowód: akta kontroli str. 56-73)

1.4.1. W latach 2012 – 2013 r. MOPS otrzymał dofinansowanie z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (dalej „MPiPS”) na realizację zadania publicznego pn. *Resortowy program wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej*:

- umowa nr 08/32/2012 /K i 02/32/2012/ K1 na kwotę 28.000 zł na realizację 2 edycji zadania „Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej”, przy środkach własnych w wysokości 26.606,74 zł.
- umowa nr 69/S1/2012 na kwotę 6.000 zł i umowa nr 141/2013 na kwotę 73.262 zł na realizację zadania „Szkolenie rodzin zastępczych osób prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego”, „Wynagrodzenia dla powstałych w 2013 r. rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka” i „Przyznania pomocy dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka określonych w art.192 ustawy o pieczy”, przy środkach własnych w wysokości 85.644 zł.

(dowód: akta kontroli str. 74-123)

W latach 2012 – 2013 Wojewoda Zachodniopomorski przekazał dotację Gminie Miasto Koszalin na następujące zadania publiczne:

- umowa 210/S1/2012 na kwotę 152.269 zł na realizację „Zwiększenia wysokości świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinach zastępczej o których mowa w art. 226 ust.1. lit. b ustawy o pieczy zastępczej”, przy środkach własnych 29.142,42 zł,
- umowa 225/S1/2012 na kwotę 3.150 zł na realizację „Pomocy na kontynuowanie nauki dla osób o których mowa w art. 240 ust.3 ustawy o pieczy zastępczej”, przy środkach własnych w wysokości 3.453,10 zł,

- umowa 190/S1/2012 na kwotę 99.077 zł na realizację „Wynagrodzenia dla zawodowej rodziny zastępczej oraz na wynagrodzenia dla osób prowadzących rodzinne domy dziecka”, przy środkach własnych 274.229,34 zł,
- umowa 188/S2/2013 na kwotę 22.331,99 zł z przeznaczeniem na pokrycie wydatków związanych z zatrudnieniem koordynatora rodzinnej pieczy w Mieście Koszalin, realizowanej w ramach „Resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na 2013 r. - asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej”, przy środkach własnych w wysokości 75.671,77 zł.

(dowód: akta kontroli str. 124-135)

Środki przyznanych dotacji celowych na realizację zadań publicznych zostały wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem. Niewykorzystane środki dotacji w kwocie 126.457,34 zł zostały zwrócone oraz wskazana została przyczyna ich niewykorzystania.

(dowód: akta kontroli str. 135-151)

1.5. W celu realizacji zadań związanych z ustawą o pieczy w strukturze organizacyjnej MOPS wyodrębniono w:

2012 r. dział opieki zastępczej i poradnictwa specjalistycznego z wydzielonym zespołem d.s. pieczy zastępczej, w którym zatrudnionych było ogółem 19 osób, a na koniec roku 17 osób,

2013 r. dział opieki zastępczej z wyodrębnionymi 2 zespołami, w których zatrudnionych było ogółem 13 osób:

- zespół ds. pieczy zastępczej zatrudniający 6 pracowników (2 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i 3 pracowników socjalnych wykonujących zadania organizatora oraz kierownika).
- zespół d.s. świadczeń pieczy zastępczej zatrudniający 7 pracowników (zastępcę kierownika, 3 pracowników administracyjnych i 3 pracowników socjalnych), a na koniec roku 11 osób.

(dowód: akta kontroli str.152-158)

W okresie objętym kontrolą dyrektor MOPS nie zwracał się z wnioskiem do Prezydenta Miasta Koszalina o zwiększenie etatów, na zadania realizowane przez MOPS jako organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

(dowód: akta kontroli str. 24)

1.6. Uchwałą Nr XXVIII/434/2013 r. Rady Miejskiej w Koszalinie z dnia 28 lutego 2013 r. przyjęty został do realizacji „Miejski program wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej na lata 2013 – 2015” (dalej zwana „Programem”). Do czasu uchwalenia Programu zadania z zakresu wspierania rodziny, w tym dotyczące rodzicielstwa zastępczego były określone w dokumencie „System profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną miasta Koszalin na lata 2009- 2015.”

(dowód: akta kontroli str.159-160)

Program opracowany został przy udziale przedstawicieli lokalnych instytucji pracujących na rzecz rodziny oraz na podstawie charakterystyki i analizy rodzin zastępczych i pieczy zastępczej w Koszalinie. W Programie zawarte zostały cele strategiczne i cele operacyjne, działania podejmowane w celu ich realizacji oraz wskaźniki osiągnięcia celu strategicznego.

Głównym celem strategicznym Programu dotyczącym rozwoju pieczy zastępczej było zabezpieczenie opieki dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej. Celami operacyjnymi natomiast:

- wielokierunkowa praca z rodzinami zagrożonymi odebraniem dziecka, niewydolnymi w zakresie sprawowania funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz przeciwdziałania ich dysfunkcyjności,
- rozwój i wspieranie rodzinnych form pieczy zastępczej,

- wspieranie procesu usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej.

W *Programie* określone zostały źródła finansowania zadań, zakładane efekty realizacji zadań oraz monitoring i sprawozdawczość.

(dowód: akta kontroli str. 160-191)

Realizując obowiązek określony w *Programie*, MOPS przekazał Radzie Miejskiej sprawozdanie z realizacji tego Programu za 2013 r., które zostało przyjęte uchwałą Nr XLI/619/2014 r. z dnia 27.03.2014 r.

(dowód: akta kontroli str.192-215)

1.7. Na podstawie art. 182 ust. 5 *ustawy o pieczy*, co roku MOPS przedstawiał Radzie Miejskiej potrzeby w zakresie systemu pieczy zastępczej, w tym związane z usamodzielnieniem wychowanków.

(dowód: akta kontroli str. 60-62,72-73)

Z informacji złożonej na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f *ustawy o NIK* przez przewodniczącego Rady Miejskiej wynikało, że w latach 2012- 2014 (do marca) na posiedzeniach Rady Miejskiej oraz Komisji Spraw Społecznych i Rodziny nie były omawiane zagadnienia związane z usamodzielnieniem wychowanków pieczy zastępczej.

(dowód: akta kontroli str. 216-217)

1.8. W ramach nadzoru Prezydenta Miasta Koszalin przeprowadzona została kontrola sprawdzająca realizację zaleceń pokontrolnych wydanych 12 kwietnia 2012 r. dotyczących: wykonania czynności w zakresie prawa pracy oraz zapewnienia warunków i narzędzi do realizacji zadań przez pracowników, form świadczeń, gospodarki finansowej oraz ewidencji księgowej w dziale świadczeń. Przeprowadzona kontrola sprawdzająca potwierdziła realizację wszystkich zaleceń pokontrolnych.

W ramach ww. kontroli, zbadano wybrane losowo postępowania administracyjne w sprawie przyznania świadczeń z tytułu pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Przeanalizowano ogółem 7 akt spraw dzieci z rodzin zastępczych zawodowych, zawodowych specjalistycznych oraz rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego i rodzinnych domów dziecka. W wyniku kontroli stwierdzono, że wybrane rodziny złożyły w ustawowym terminie stosowne oświadczenia w zakresie wyboru podstawy prawnej do dokonywania rozliczeń finansowych z tytułu: wynagrodzeń, dodatków oraz świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dziecka. Wysokość wynagrodzeń dla rodzin zastępczych ustalona była na zasadach określonych w *ustawie o pieczy* oraz ustawie o pomocy społecznej. Świadczenia na dzieci przyznawane były w drodze decyzji administracyjnych, podpisywane przez osoby z upoważnienia Prezydenta Miasta. Umowy z rodzinami zastępczymi zawierano zgodnie z *ustawą o pieczy* na czas określony. Ocena rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka dokonana została w terminie określonym w art. 134 *ustawy o pieczy* przez zespół w składzie: koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, psycholog, pedagog i kierownik działu opieki zastępczej. Nie stwierdzono nieprawidłowości w badanym zakresie.

(dowód: akta kontroli str.218-235)

1.9. W latach 2012- 2013 w ramach rozwiązań o charakterze dobrych praktyk w procesie usamodzielniania pełnoletnich wychowanków, specjaliści zatrudnieni w MOPS prowadzili zajęcia w grupach terapeutycznych. Utworzone zostały następujące grupy:

- terapeutyczna dla młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym i zaburzeniami w zachowaniu. W 2012 r. odbyło się 27 spotkań w grupie, a w 2013 r. 36 spotkań z udziałem do 10 osób,

- wsparcia dla rodzin zastępczych. Celem podczas spotkań była edukacja i wsparcie osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą w opiece nad dziećmi i młodzieżą, które doświadczyły zaniedbań w środowisku rodzinnym. W 2012 r. odbyło się 13 spotkań, a w 2013 r. 14 spotkań, w których uczestniczyło odpowiednio do 22 i 10 osób.

(dowód: akta kontroli str. 24-27,236)

1.10. W dyspozycji MOPS do dnia 30.11.2012 r. były 2 mieszkania chronione odrębne dla chłopców i dziewcząt (z miejscami odpowiednio dla 6 chłopców i 10 dziewcząt).

W 2012 r. w mieszkaniach chronionych przebywało 6 osób (w tym 3 dziewczyny i 1 chłopak), z których 4 zamieszkiwały w mieszkaniach chronionych w następnym roku, gdyż 2 osoby opuściły mieszkanie z powodu wyjazdu z Koszalina.

W 2013 r. MOPS dysponował 1 mieszkaniem chronionym koedukacyjnym z miejscami na 10 osób (drugie zwrócono do zasobów miasta). W mieszkaniach tych, zamieszkiwało 6 osób z czego 4 osoby zamieszkiwały w tym mieszkaniu w następnym roku. W ciągu roku 2 osoby opuściły mieszkanie chronione, gdyż jedna otrzymała lokal socjalny, a druga zamieszkała na stacji.

(dowód: akta kontroli str. 237-239)

Zasady pobytu i odpłatności za mieszkanie chronione (miesięczna opłata 15% dochodu) zostały uregulowane uchwałą Rady Miejskiej z dnia 16.02.2006 r.

(dowód: akta kontroli str. 240-242)

W latach 2012- 2013 wnioski o mieszkania chronione złożyło 5 osób, w tym 1 wniosek (nr 1374) został rozpatrzony negatywnie z powodów wymienionych w art. 152 pkt 6 *ustawy o pieczy*, tj. porzucenia nauki i skazania prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne. Pozostałe 4 wnioski zostały rozpatrzone niezwłocznie, a przydział mieszkania chronionego nastąpił na podstawie decyzji administracyjnej.

(dowód: akta kontroli str. 243-244)

Dyrektor MOPS w sprawie przyczyn małego zainteresowania mieszkaniami chronionymi wyjaśniła, że: *„MOPS prowadzi mieszkania chronione dla usamodzielnianych opuszczających pieczę zastępczą oraz pozostałe placówki od 2006 roku. Zainteresowanie tego rodzaju typem wsparcia przez usamodzielnianych z roku na rok maleje. Powodem tego stanu rzeczy jest konieczność ścisłej współpracy mieszkańca mieszkania chronionego z pracownikiem socjalnym, przestrzegania regulaminu pobytu w mieszkaniu chronionym oraz wywiązywania się z umowy użyczenia zawartej pomiędzy w/w, a MOPS Koszalin.”*

(dowód: akta kontroli str.14-15)

W informacji złożonej na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f *ustawy o NIK* Dyrektor Zarządu Budynków Mieszkalnych w Koszalinie⁵ w sprawie liczby wychowanków pieczy zastępczej, którzy zwrócili się o przydział i otrzymali mieszkanie socjalne stwierdził, że ZBM prowadzi alfabetyczną ewidencję wszystkich wniosków o przydział mieszkania. Powyższa ewidencja nie zawiera jednak informacji w zakresie wnioskodawców przebywających w placówkach pieczy zastępczej. Informacja powyższa zapisana jest w formularzu weryfikacyjnym, jako informacja dla Społecznej Komisji Mieszkaniowej przy opiniowaniu wniosku.

(dowód: akta kontroli str. 245-247)

Kierownik działu opieki zastępczej MOPS podała, że posiadane informacje przez MOPS wskazują, że 6 osób usamodzielnianych i pełnoletnich wychowanków pieczy

⁵ Zwany dalej ZBM

zastępczej w 2012 r., a w 2013 r. 11 osób złożyło wnioski o przydział lokalu do ZBM i nadal oczekuje na ich rozpatrzenie.

(dowód: akta kontroli str. 239)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym obszarze.

2. Udzielanie pomocy na usamodzielnienie oraz jej skuteczność

Opis stanu
faktycznego

2.1. Na podstawie ustawy o pieczy zastępczej w latach 2012 – 2013 procesem usamodzielniania objęto 24 wychowanków, w tym 19 wychowanków z rodzin zastępczych i 5 wychowanków z placówek wychowawcza - opiekuńczych. Analizą objęto dokumenty znajdujące się w teczkach wszystkich 24 wychowanków, którzy przystąpili do procesu usamodzielniania.

(dowód: akta kontroli str.248-263)

W latach objętych kontrolą, MOPS nie dysponował pisemnymi procedurami, w których zostałyby określone wewnętrzne zasady i kryteria regulujące przyznanie świadczeń dla osób usamodzielnianych. Przy przyznawaniu świadczeń dla osób usamodzielnianych kierowano się warunkami określonymi w *ustawie o pieczy*, tj. okresem przebywania w pieczy oraz wielkością minimalnych kwot określonych na poszczególne formy pomocy. Dla osób usamodzielnianych kryteria i wysokości przyznanych świadczeń były jednakowe, tj. 500 zł na kontynuowanie nauki, 1.500 zł na zagospodarowanie w formie rzeczowej, a 3.000 zł w przypadku osób legitymujących się orzeczeniem niepełnosprawności umiarkowanym lub znacznym, 3.300 zł na usamodzielnienie dla osób upuszczających rodzinę spokrewnioną i 6.600 zł dla pozostałych, którzy przebywali w pieczy zastępczej powyżej 3 lat.

(dowód: akta kontroli str. 248-271)

2.2. W latach 2012 – 2013 wnioski o przydział pomocy na kontynuowanie nauki złożyło 24 wychowanków. W złożonych wnioskach (na drukach opracowanych przez MOPS), wnioskodawcy nie wskazywali wysokości kwoty jaką chcieliby otrzymać na wnioskowany cel. Dwa wnioski (nr 1374 i nr 1306) o przyznanie pomocy na kontynuowanie nauki zostały rozpatrzone negatywnie. Odmowa przyznania pomocy wydana została w formie decyzji administracyjnej, a przyczyny odmowy wynikały z art. 152 pkt 6 i art. 141 ust. 1 pkt 1 *ustawy o pieczy*. W przypadku wniosku nr 1374, usamodzielniony został skazany prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo. W przypadku wniosku nr 1306, osoba usamodzielniona przebywała w rodzinie zastępczej spokrewnionej krócej niż 3 lata.

(dowód: akta kontroli str. 272-280)

Pozostałe wnioski zostały rozpatrzone pozytywnie i wszystkim wnioskodawcom przyznana została pomoc w jednakowej wysokości 500 zł, tj. w kwocie minimalnej określonej w art. 146 ust. 2 *ustawy o pieczy*.

(dowód: akta kontroli str. 248-263)

Dyrektor MOPS, z powodu niewywiązania się przez osobę usamodzielnioną z obowiązku przedkładania, nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy, zaświadczenia stwierdzającego kontynuowanie nauki (art. 146 ust. 6 *ustawy o pieczy*), uchylił decyzje przyznające pomoc na kontynuowanie nauki dla 5 osób (decyzje nr 1255,1243,1250, 1240 i 1241). Decyzje uchylające przyznaną pomoc na kontynuowanie nauki zostały wydane w oparciu o art. 151 ust. 2 *ustawy o pieczy*.

(dowód: akta kontroli str.281-296)

W kontrolowanym okresie wnioski o pomoc na zagospodarowanie złożyło 3 wychowanków, w tym 2 osoby ze względu na miejsce osiedlenia oraz wychowanek z placówki wychowawczo – opiekuńczej z miasta Koszalin. W złożonych wnioskach (na drukach opracowanych przez MOPS), wskazywano cele na jakie planuje się przeznaczyć pomoc, nie podawano kwoty. Wszystkie wnioski zostały rozpatrzone pozytywnie i wypłacona została 2 osobom kwota po 1. 500 zł, a osobie posiadającej orzeczenie o niepełnosprawności 3.000 zł, zgodnie z wysokością kwot minimalnych określonych w art. 150 *ustawy o pieczy*.

(dowód: akta kontroli str. 265-271)

Wniosek o pomoc na usamodzielnienie w okresie objętym kontrolą, złożył 1 usamodzielniony, wychowanek z placówki opiekuńczo – wychowawczej. Wniosek został rozpatrzony pozytywnie i przyznana została pomoc w wysokości 6.600 zł, określonej w art. 149 ust. 1 pkt 2a *ustawy o pieczy*.

(dowód: akta kontroli str.264-265)

W okresie kontrolowanym tylko w 1 przypadku przyznana została pomoc na więcej niż jeden rodzaj pomocy wskazanej w art. 140 *ustawy o pieczy zastępczej*, tj. na usamodzielnienie i pomoc na zagospodarowanie.

(dowód: akta kontroli str. 250-251)

2.3. Do wniosków złożonych przez wychowanków o usamodzielnienie, dołączone były wszystkie wymagane dokumenty, tj. kserokopie postanowień sądu o umieszczeniu w pieczy zastępczej, aktualne zaświadczenie o dochodach, uzyskane w miesiącu poprzedzającym miesiąc złożenia wniosku, aktualne zaświadczenie stwierdzające kontynuowanie nauki, notatka pracownika socjalnego ustalająca okres pobytu w pieczy zastępczej.

(dowód: akta kontroli str.248-263)

Wydane przez MOPS decyzje dotyczące przyznania, odmowy i uchylenia pomocy dla osób usamodzielnionych na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie oraz na zagospodarowanie, zawierały elementy wymagane przepisami art. 107 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego⁶. W treści uzasadnienia zawartej w decyzjach ujęte zostały informacje o okolicznościach faktycznych i prawnych, które miały wpływ na ustalenie przyznania lub nieprzyznania pomocy na usamodzielnienie oraz pouczenie o możliwości odwołania do Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Koszalinie, w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji.

(dowód: akta kontroli str. 264-271,275-295)

W objętym kontrolą okresie nie było przypadków zaskarżenia decyzji.

(dowód: akta kontroli str. 15)

Analiza czasu trwania poszczególnych etapów udzielania pomocy na usamodzielnienie, w tym procedur administracyjnych wykazała, że:

- średni czas (w miesiącach), jaki upłynął od ustanowienia opiekuna usamodzielnienia, do opracowania IPU w 16 przypadkach na 24 objęte badaniem wynosił do miesiąca, w 8 przypadkach powyżej miesiąca,
- średni czas (w miesiącach), jaki upłynął od złożenia wniosku o udzielenie pomocy, do wydania decyzji administracyjnej w 22 przypadkach na 24 objęte badaniem wynosił do miesiąca, w 2 przypadkach powyżej miesiąca (sprawa 1255) i powyżej 2 miesięcy (sprawa 1253) .

(dowód: akta kontroli str. 297)

⁶ Dz. U z 2013 r. poz. 267 zwanej dalej kpa

Dyrektor MOPS w sprawie wydania 2 decyzji po upływie miesiąca wyjaśniła, że:
„W sprawie 1255 decyzję przyznającą pomoc na kontynuowanie nauki wydano w terminie powyżej jednego miesiąca od złożenia wniosku, z uwagi na przedłużony termin kompletowania dokumentów niezbędnych do wydania decyzji, w tym na konieczność zatwierdzenia przez opiekuna procesu usamodzielnienia zmian do Indywidualnego Programu Usamodzielnienia, który jest podstawą do przyznania świadczenia (opiekun zamieszkuje poza miastem Koszalin). W sprawie 1253 decyzję przyznającą pomoc na kontynuowanie nauki wydano w terminie powyżej dwóch miesięcy od złożenia wniosku, z uwagi na fakt, iż wniosek o przyznanie pomocy na kontynuowanie nauki z dnia 18.09.2012r. został złożony przez zainteresowaną w PCPR w Szczecinku, który przekazał w dniu 03.10.2012r. w/w wniosek do PCPR Powiatowego w Koszalinie, a następnie Zawiadomieniem Nr 60/2012 roku z dnia 16.10.2012 roku wniosek został przekazany przez PCPR Koszalin do MOPS w Koszalinie w dniu 17.10.2012 r. W związku z koniecznością przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego w zakresie ustalenia miejsca zamieszkania dziecka przed umieszczeniem w rodzinie zastępczej, tutejszy Ośrodek zawiesił postępowanie do czasu ustalenia powiatu właściwego do udzielenia pomocy, a następnie po zakończonym postępowaniu wyjaśniającym, podjęto postępowanie i wydano decyzję przyznającą świadczenie.

(dowód: akta kontroli str. 15)

2.4. IPU wychowanka placówki/rodziny zastępczej, sporządzany był na druku opracowanym przez MOPS, w którym zawarte zostały następujące informacje: dane o wychowanku, ewidencyjne (z planowanym terminem usamodzielnienia) i dotyczące placówki/rodziny zastępczej i rodziny naturalnej, charakterystykę środowiska, w którym usamodzielnia się wychowanek, analiza własnej sytuacji przez wychowanka, propozycje pracownika socjalnego wraz z oceną. W zestawieniu tabelarycznym *IPU* zawarte zostały informacje określone w art. 145 ust.1 pkt. 1 i 2 ustawy o pieczy, tj.

- osoby i instytucje wspierające proces usamodzielnienia,
- zadania przyjęte do realizacji w procesie usamodzielnienia dotyczące procesu kształcenia, uzyskania odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz zatrudnienia, terminy oraz sposób ich realizacji.

(dowód: akta kontroli str. 298-300)

Analiza *IPU* 24 wychowanków objętych procesem usamodzielniania w latach 2012-2013 wykazała, że osoby usamodzielniane zgodnie z art. 145 ust. 2 i 4 ustawy o pieczy, wskazały opiekuna usamodzielnienia, na dwa miesiące przed osiągnięciem przez nich pełnoletności oraz opracowały *IPU* wraz z opiekunem, na miesiąc przed osiągnięciem pełnoletności. W 7 przypadkach (sprawy 1243, 1253, 1241, 1368, 1366, 1322 i 137) termin opracowania *IPU* wynosił średnio ponad 1 miesiąc, a w pozostałych 17 przypadkach nie przekraczał miesiąca.

(dowód: akta kontroli str.297)

W kontrolowanym okresie 5 wychowanków (sprawy 1243, 1255, 1250, 1241 i 1240), którym przyznana została pomoc na kontynuowanie nauki, przerwało proces usamodzielnienia. Nie zrealizowano zamierzeń przyjętych w *IPU* dotyczących procesu kształcenia, wychowankowie nie dostarczyli stosownych zaświadczeń o kontynuowaniu nauki, mimo monitów MOPS.

(dowód: akta kontroli str.281-296)

Kontrola 24 *IPU* wykazała, że do programów 16 wychowanków wprowadzane były zmiany. Zmiana dotyczyła przedłużenia lub skrócenia procesu ukończenia nauki w szkole, a przez to również okresu poszukiwania zatrudnienia i starania się o pomoc na usamodzielnienie. Wszystkie zmiany wprowadzane były przy udziale

opiekuna usamodzielnienia i przy jego akceptacji. Do IPU wychowanka (sprawa 1370) dokonane zostały 2 zmiany w procesie kształcenia za zgodą opiekuna.

W przyjętych do realizacji zadań określonych w IPU dla wszystkich wychowanków znajdowały się zapisy odnośnie:

- zadania nr 5 dotyczącego poradnictwa i pracy socjalnej, że zadanie realizowane będzie bezterminowo, w miarę potrzeb zgłaszanych przez wychowanka i przy współudziale MOPS,
- zadania nr 6 i 7 dotyczącego pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i zagospodarowanie, że sposób i zakres pomocy pieniężnej ustalony zostanie po złożeniu wniosku przez wychowanka,
- zadania nr 3 dotyczącego pomocy w uzyskaniu zatrudnienia, że sposób realizacji pomocy w tym zakresie zostanie określony po zarejestrowaniu się wychowanka w urzędzie pracy.

(dowód: akta kontroli str.248-263)

Z posiadanych przez MOPS informacji wynikało, że w 2012 r. wnioski o przydział lokali do ZBM złożyło 6 osób, a w 2013 r. 11 osób (usamodzielniani i pełnoletni wychowankowie pieczy).

(dowód: akta kontroli str. 239)

W okresie objętym kontrolą 1 wychowanek wnioskował i uzyskał pomoc na usamodzielnienie. Otrzymane środki przeznaczone zostały na cele przyjęte w IPU, przy akceptacji MOPS.

(dowód: akta kontroli str. 250)

Ze sprawozdawczości MOPS wynikało, że w okresie kontrolowanym 2 wychowanków powróciło do rodziny naturalnej, które nie były objęte wsparciem MOPS. Nie było przypadku wymeldowania wychowanka przebywającego w pieczy zastępczej z mieszkania, w którym był zameldowany na pobyt stały.

(dowód: akta kontroli str. 301-305)

W IPU zatwierdzonych do realizacji przez MOPS nie został określony sposób pomiaru (wskaźniki) oceny wykonania poszczególnych 8 zadań przyjętych do realizacji. Nie dokonywano oceny częściowego procesu usamodzielnienia oraz nie mierzono efektów usamodzielnienia. W okresie objętym kontrolą żaden z wychowanków nie ukończył procesu usamodzielnienia.

(dowód: akta kontroli str. 248-263,306-308)

2.5. MOPS, po udzieleniu pomocy na usamodzielnienie oraz zagospodarowanie, monitorował sposób wykorzystania pomocy, poprzez bezpośrednią wizytację w miejscu zamieszkania usamodzielnionego. Do maja 2014 r. 15 wychowanków, którzy otrzymali pomoc na kontynuowanie nauki, uczęszczało do szkoły.

MOPS znał losy tylko tych byłych wychowanków pieczy, którzy osobiście podczas wizyt w MOPS, informowali o swojej sytuacji rodzinnej i zawodowej, gdyż w ustawie o pieczy nie określono obowiązku monitorowania losów byłych wychowanków.

(dowód: akta kontroli str. 309-314)

W celu zapoznania się z opinią usamodzielnionych wychowanków oraz ich opiekunów, wysłano ankiety dotyczące procesu usamodzielnienia do 27 wychowanków oraz 27 opiekunów. Wypełnione ankiety odesłało 3 wychowanków oraz 8 opiekunów usamodzielnienia.

Wychowankowie na pytania zawarte w ankiecie odpowiedzieli, że:

- opracowanie IPU w 2 przypadkach nie stwarzało wychowankom problemu, w 1 przypadku wychowanek jako problem wskazał potrzebę dojazdu do

pracownika socjalnego, który pomagał w ułożeniu wstępnego programu usamodzielnienia,

- współpraca z opiekunem nie stwarzała problemów,
- pozytywnie oceniono efekty usamodzielnienia, sukcesem w 2 przypadkach było podjęcie studiów,
- najtrudniejszym w całym procesie usamodzielnienia, był brak porozumienia z pracownikami urzędów oraz kłopoty w wypełnianiu dokumentów,
- najistotniejszą formą wsparcia wskazaną przez ankietowanych była pomoc psychologa,
- w kwestii poprawienia procesu usamodzielnienia, aby przyniosły większe korzyści wychowankom, wskazano na więcej zrozumienia i komunikacji ze strony pracowników socjalnych, traktowania spraw w sposób bardziej indywidualny oraz podwyższenia wysokości przyznanych świadczeń.

Opiekunowie na pytania zawarte w ankiecie odpowiedzieli, że:

- problemem przy opracowaniu *IPU* było przewidzenie sytuacji wychowanka na wiele lat naprzód, w tym na jego możliwości kształcenia,
- jako problemy przy współpracy z wychowankiem 3 opiekunów wskazało bierność wychowanka oraz trudności w nawiązywaniu kontaktów i otwartości do ludzi,
- problemem utrudniającym trwałe usamodzielnienie wychowanków był brak samodzielnych mieszkań,
- najtrudniejsze w sprawowaniu opieki nad usamodzielniającym był brak wsparcia instytucjonalnego, w tym rozpoznania sytuacji usamodzielnionego poprzez przeprowadzanie wywiadów przez pracowników socjalnych,
- największą korzyścią jaką wychowanek osiągnął przystępując do procesu usamodzielnienia wskazano na zaradności i odpowiedzialność wychowanków, ale jednocześnie podano, że z chwilą osiągnięcia pełnoletności przez wychowanka jego los już nikogo nie interesuje,
- największe korzyści poprawiające proces usamodzielnienia przyniesie stworzenie jednostkowego programu, w którym byłyby zaangażowane jednostki państwowe i miejskie. Wychowankowie, którzy otrzymują pomoc w usamodzielnieniu powinni podpisać, coś w rodzaju kontraktu, gdzie jasno powinno się określić oczekiwania wobec nich (edukację, branie udziału w projektach skierowanych do nich itd.), a z drugiej strony ułatwienia im w załatwianiu pracy, szkoleń zawodowych. Zwrócono uwagę na przywrócenie obowiązku przeprowadzania wywiadów środowiskowych, które w *ustawie o pieczy* zostały zaniechane.

(dowód: akta kontroli str. 315-316)

2.6. Z danych zgromadzonych w MOPS dotyczących zakresu korzystania z pomocy społecznej przez 18 wychowanków pieczy zastępczej, którzy ukończyli proces usamodzielnienia w latach 2010-2011, w tym 14 wychowanków z rodzin zastępczych i 4 wychowanków z placówek wynikało, że po zakończeniu procesu usamodzielnienia ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 7 osób, w tym 2 osoby korzystało powyżej 1 rok. Jedna osoba nadal objęta była wsparciem finansowym. Osoby korzystające ponad rok z pomocy społecznej to osoby, które założyły rodzinę i mają małoletnie dzieci na utrzymaniu. Pomocy udzielono w formie zasiłku okresowego z powodu bezrobocia oraz zasiłku celowego (zakup odzieży, żywności itp.). Wszystkie osoby te osoby nadal posiadają zameldowanie na terenie miasta Koszalina.

(dowód: akta kontroli str. 310)

2.7. Dyrektora MOPS w wyjaśnieniach podała, że ustawowy obowiązek wynikający z *ustawy o pieczy*, dotyczący udzielania pomocy usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej w uzyskaniu zatrudnienia, nie do końca koreluje z kompetencjami PCPR/MOPS, czy organizatorami rodzinnej pieczy zastępczej. MOPS powyższy

obowiązek wypełnia w postaci kierowania usamodzielnianych, szczególnie tych którzy realizują edukację w formie wieczorowej, bądź zaocznej, do Powiatowego Urzędu Pracy celem rejestracji. Ponadto podała: „(..) w celu udzielenia w/w pomocy, w latach 2008 – 2011, 57 usamodzielnianych brało udział w systemowym projekcie Koszaliński Program Integracji Społecznej – START. (...) W ramach realizacji projektu usamodzielniania korzystali z poradnictwa zawodowego, doradztwa zawodowego, brali udział w warsztatach, szkoleniach i ukończyli kursy podnoszące kompetencje o charakterze zawodowym lub zdobywali nowe kwalifikacje i umiejętności zawodowe umożliwiające aktywizację zawodową, tj. prawo jazdy kat. B, obsługa wózków widłowych, barman-kelner, kurs fryzjerski, kurs spawania, obsługa urządzeń biurowych, pomoc biurowa (..)”

(dowód: akta kontroli str. 311-312)

MOPS nie prowadził rejestru ani nie gromadził informacji dotyczących usamodzielnianych wychowanków i ich gotowości do podjęcia zatrudnienia.

Od 2011 r. MOPS posiada dostęp do platformy SEPI (Samorządowa Elektroniczna Platforma Informacyjna), która ma na celu zapewnienie możliwości dwukierunkowej wymiany danych dotyczących beneficjentów obszaru rynku pracy i pomocy społecznej na poziomie lokalnym (powiat – gmina) drogą elektroniczną pomiędzy powiatowym urzędem pracy, a jednostkami pomocy społecznej.

Korzystając z programu SEPI, w którym gromadzone były dane dotyczące liczby osób gotowych do podjęcia zatrudnienia, a także możliwy był wgląd w historię ich zatrudnienia ustalono, że w grupie 18 usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej, którzy w latach 2010 – 2011 zakończyli realizację IPU 10 osób pracuje, 2 osoby pozostają bezrobotne, a sytuacja zawodowa 6 osób była nieznana.

Na 24 osoby objęte procesem usamodzielniania w latach 2012- 2013, 3 osoby były zarejestrowane w PUP jako osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku, 2 osoby były zarejestrowane jako poszukujące pracy, a los pozostałych 19 nie był znany.

(dowód: akta kontroli str. 312-314, 317-324)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące
kontrolowanej
działalności

Uwagi NIK dotyczyły

- nie podejmowania przez MOPS udokumentowanych działań zmierzających do zainteresowania wychowanków ustawowymi formami pomocy na usamodzielnienie, poza pomocą na kontynuowanie nauki,
- nieokreślenia wskaźników i mierników oceny zadań określonych w IPU i przyjętych do realizacji przez usamodzielnianego wychowanka.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

IV. Uwagi

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, nie formułuje wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Koszalinie, drugi do akt kontroli.

Wnioski pokontrolne

*Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń*

Zgodnie z art. 54 ust. 1 i 2 *ustawy o NIK* kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Szczecinie.

*Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków*

Zgodnie z art. 62 *ustawy o NIK* proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Szczecin, dnia 17 lipca 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Szczecinie

Kontrolerzy:

Danuta Laskowska
Główny Specjalista kontroli państwowej

Ewa Róg
Główny specjalista kontroli państwowej